

Nikolay Aretov

(Sofia, Institute for Literature (IL), Bulgarian Academy of Sciences)

Testimonies without make-up

Abstract: This review of the book “Testimonies. Subjective Documentalism of Bulgarian Photography (1970-1991) by Antoan Bozhinov highlights the author’s typology of the art of photography and his definition of ‘subjective documentalism’. Bozhinov analyses his objects in a global context and attaches them with some general trends in the art. The second part of the book presents several Bulgarian artists working in the field of documental photography. Most of them he knows personally and includes some interviews with them. The book itself is an important document about some important social developments from the last decades.

Николай Аретов

(България, Институт за литература, БАН)

Негритирано свидетелство за близкото минало

Щях да сложа в заглавието „минало незабравимо“, но се разколебах - склонни сме да забравяме миналото, да изтласкваме някъде по-дълбоко в паметта неприятните моменти. Правим го като индивиди, подтикват ни да го правим и като общество, днес доста силно. Някои се съпротивляват на забравата, един от тях е Антоан Божинов. С тази книга, а и с цялата си дейност на професионален фотограф и изследовател.

От друга страна, не би било справедливо да се чете тази книга само като сбор от документи за миналото. Тя има по-големи амбиции. Първата от тях е да постави разглежданите явления в максимално широк контекст. Представянето на изявите на българските фотографии е предшествано от една сбита история на това изкуство в световен мащаб, или поне на някои от същностните му форми. Втората по-обща амбиция на труда е да предложи свое разбиране за това що е „субективен фотографски документализъм“, оттам – и да осмисли напрежението между документирането и субективността. Това напрежение всъщност е нещо универсално, то съществува при всички типове документи, фотографията предлага отлична възможност да си дадем сметка за него, да го осмислим. Не съществува абсолютно обективен документ – бил той снимка, рисунка, текст на международен договор, дори акт за раждане/ кръщелно свидетелство. Най-малкото оформянето на текста носи някакви внушения, едно е отгоре да пише, примерно „Народна Република България. Удостоверение за раждане“, друго – „Българска Екзархия. Свидетелство за Свето кръщение“.

Фотографията има многобройни разновидности, с някои изключения всички те представят някакъв реално съществуващ обект („референт“, може да го наречем, „денотат“, „корелат“ и пр.) Той може да бъде видян и предаден в стила на някое от теченията в живописата (например импресионизма, а защо не и на кубизма) и това, научавам от А. Божинов, е характерно за „пикторализма“ във фотографията. Може,

Николай Аретов

обратното, основният обект да бъде изчистен от всичко около него и от „директните емоционални внушения“ и така да бъде свързан с „новата предметност“. И т.н.

Книгата предпочита да се насочи към нещо друго, което е определено като „субективен фотографски документ“, който често, но не задължително, е свързан с журналистиката, с медиите. А. Божинов го открива преди всичко в желанието да се представя неофициалната, неказионната, негримираната страна на живота – ежедневието на маргинализирани хора и групи. Основанията за този избор за ясни, те се споделят от мнозина, включително и от част от публиката (към която отнасям и себе си). Съществуват, разбира се, и други страни от живота, документирани от фотографите. Светската фотография, снимките от червените килими на фестивалите също са документ, също субективен, също могат да носят някаква ирония, да подриват някаква гримирана реалност, бих казал, някаква митология. Впрочем същото важи и за отделни образци на официалната фотография, където, забелязано или не от цензурата, също може да се промъкне някакъв намек за ирония, несъгласие или просто дистанциране.

Някои от снимките на двама от представените в книгата фотографи се приближават до подобен подход, в единия случай със студийни или просто правени с преклонение портрети на „творци“, в другия – с иронично представяне на „Първия“, но след като вече не е Първи. Съзнателно спестявам имената, те са в текста на книгата, в съдържанието ѝ, при илюстрациите. Но не мога да премълча другото, вероятно основно достойнство на труда – портретите на единадесет майстори на фотографската камера. Впрочем, тук също може да се потърси някакъв субективизъм, напълно легитимен. А. Божинов е подбрал автори, които цени и познава, след информацията в началото той вмъква както откъси от интервюта и, по-често, лични разговори с тях, така и лаконична, но внимателно обмислена характеристика и оценка на техните творби. Внимателният поглед ще открие на места и дискретно дистанциране от представяните фотографи и техните разбирания. А спектърът на представените автори е много широк. Едни от тях са почти любители (или поне започват като любители), други са школувани фотографи, едни от тях имат респектиращо количество публикации в пресата, изложби и награди, друга са останали по в сянка. Едни се потапят в общностите, които заснемат, други намират своите обекти на улицата, трети ги разполагат в студиото си. Едни се въздържат от каквото и да е манипулиране на изображенията (и по правило съзнателно превръщат това в свой стил), други го правят повече или по-малко дискретно.

Не бих искал да се правя на по-компетентен, отколкото съм (нещо често срещано днес, а май и не само днес), затова ще се въздържа от категорични твърдения за пионерския характер на книгата. Очевидно е обаче, че тя има своето достойно място след не особено богатата българска литература за фотография, че документира една съществена линия в развитието на това изкуство в един продължителен период и че ни запознава с много от майсторите в него. И, не на последно място, самата книга представлява документ за близкото минало и е важна реплика в разгорещения днешен дебат за това време. Ако искате – и днешен документ за този дебат.